

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL



B MARKETING E INNOVATSIYA D I BIZNES S RAQAMLI MARKETING V D ELEKTRON TIJORAT

№2-SON

2025-YIL, FEVRAL

9710 xalqaro daraja



№240874

ISSN: 3060-4621



OPEN  ACCESS





JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketingjournalbot](https://t.me/tidiumarketingjournal)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tidiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA



BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortqimrziyevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdirahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamSI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, “Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik” kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, “Savdo ishi” kafedrasini mudiri

Jumaev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti “Menejment va marketing” kafedrasini mudiri

Elektron nashr 609 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 28-fevralda ruxsat etildi

HAMKORLARIMIZ:

1. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
2. “O'zto'qimachilik sanoat” uyushmasi



MUNDARIJA

AHOLI O'RTASIDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHNING AHAMIYATI	7
Nazarova Ra'no Rustamovna	
INTEGRATING UZBEKISTAN STATE BUDGET STRATEGIES WITH FINANCIAL LITERACY FOR ECONOMIC PROSPERITY	17
Nazarova Rano Rustamovna, Jamolov Bejan Xurshidovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOGISTIKANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	26
Karrieva Yakutjan Karimovna	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINI HUDUDIY STATISTIK GURUHLASH	33
Akbarova Barno Shuxratovna	
KORXONALARDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONI: RAQAMLI MARKETING VOSITALARINI INTEGRATSIYA QILISH VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH USULLARI ..	40
Amonov Mirzohid Tuymuratovich	
JIZZAX VILOYATI FERMER XO'JALIKLARI FAOLIYATINING STATISTIK TADQIQI	47
Ayubjonov Abbas Xosilovich, Ratayev Faxriddin Irismatovich	
UY-JOY KOMMUNAL XO'JALIGINI YASHIL IQTISODIYOT KONSEPSIYALARI ASOSIDA TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI.....	58
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, Najmiddinov Sherzod Qiyomiddin o'g'li	
KAMBAG'ALLIK DARAJASINI QISQARTIRISHGA YO'NALTIRILGAN OILAVIY TADBIRKORLIKDA INSON IMKONIYATLARIGA YONDASHUVI	65
Ernazarova Nilufar Nozimjonovna	
IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHIDA SANOAT KORXONALARINING O'RNI VA IQTISODIY FAOLIYATINING STATISTIK TAHLILI	75
Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich	
NEYROMARKETINGNING ZAMONAVIY REKLAMA STRATEGIYALARIGA TA'SIRI	86
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna	
O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA QISHLOQ HO'JALIK MAHSULOTALARI ISHLAB CHIQARISHNING AHAMIYATI	97
Masharipova Fazilat Axmedovna	
THE IMPORTANCE OF BENCHMARKING IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF MANUFACTURING ENTERPRISES.....	106
Musayeva Shoirazimovna	
KORXONALARNING FAOLIYATIDA DAROMAD VA XARAJAT HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Muxibova Guli Yarkinovna, Turabekova Ominaxon Ulug'bek qizi	
TRANSPORT TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	119
Sapayev Axmed Durdibaevich	
"UNIVERSITET 4.0" MODEL: RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA UNIVERSITETLARNING RAQAMLI MARKETING YONDASHUVI	127
Xidoyatov Murod Batirovich	
TURIZM INDUSTRIYASINI RIVOJLANTIRISH YONDASHUVLARI.....	139
Yusupova Mexribon Uktamovna	
MINTAQADA TRANSPORT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TADQIQI.....	148
Sapayev Axmed Durdibaevich	
O'ZBEKISTONDA YUK VA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	154
Anvarova Dilfuza Abdusattor qizi	

BANK XIZMATLARINING TRANSFORMATSIYASI VA MOLIYAVIY TEKNOLOGIYALARINING ROLI.....	162
Azimova Nasiba Shuxratovna	
KORXONALAR FAOLIYATIDA MEHNAT INTIZOMINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA’SIRI.....	170
Azizova Sayyora Xamidullayevna	
HUDUDLARNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASIDA MAHALLIY BYUDJETLAR BARQARORLIGINI TA’MINLASH YO‘LLARI.....	176
Davlatov Muradbek Saparboyevich	
SIX MAIN STAGES OF THE SUPPLY PROCESS.....	183
Ergashev Jahongir Bakhodirovich	
O‘ZBEKISTONDAGI QURILISH MATERIALLARI SANOATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	195
Igamova Shaxinya Zikrilloevna	
XALQARO SAYYOHLIK BOZORIDA IJTIMOIIY TARMOQLARDAN FOYDALANISHNING DOLZARB TENDENSIYALARI.....	202
Kasimova Zilola G‘ulomiddinovna	
KORXONA IQTISODIYOTIDA EKOLOGIK BOSHQARUV TIZIMINI JORIY ETISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	210
Qodirov Abduvoxid Abdumannof o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA TUROPERATORLAR FAOLIYATIDA MARKETINGNI TAKOMILLASHTIRISH	220
Qutlimurotov Fayzullo Sadulayevich	
INNOVATION MENEJMENT TAMOIYILLARI ASOSIDA KORXONALARNING BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	229
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
THE IMPORTANCE OF OPERATING EXPENSES IN MANAGEMENT COSTS	237
Turdieva Gulaida Omirbayevna, Maulenberganova Khusnida Khursand qizi	
ILM-FAN SOHASIDA BOZOR MUNOSABATLARINI TASHKIL ETISH TIZIMI VA UNI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMI.....	247
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
KORPORATIV BOSHQARUVNING KOMPANIYA KAPITAL QIYMATIGA TA’SIRI	255
Urinov Bobur Nasilloevich	
O‘ZBEKISTONDA MEHMONXONA XO‘JALIGI MILLIY TASNIFLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	263
Xamitov Mubin Xabibjonovich	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARINING KO‘ZI OJIZLARNING INTELLEKTUAL FAOLIYATIDAGI O‘RNI	276
Mannopova Manzura Jamil qizi	
HUDUDLARDA ENERGIYA RESURS SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	284
Safarov Akbar Shokirovich	
TO‘QIMACHILIK KLASSTERLARIGA SINERGIYANING TA’SIRI VA UNING ELEMENTLARI	291
Tojiyev Sa’dulla Muhitdinovich	
УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИЯМИ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ	302
Абдурахманов Зафар Мамурович	
ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	311
Карабаева Гулнора Шарафитдиновна,	

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В КИТАЕ .320	
Медынская Ирина Вильевна	
MODA INDUSTRIYASIDA NEYROMARKETINGDAN FOYDALANISH339	
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
KORXONALARNING EKSPORT SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI TAHLIL QILISH346	
Jiyamuradov Rustam Nuriddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA BIZNES MODELLARINING SHAKLLANISHI351	
Saatova Lolakhon Ergashevna	
MODA INDUSTRIYASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH IMKONIYATLARI359	
Ahmedova Rayhona Jasurbek qizi	
OLIY TA'LIM MUASSALARI BOSHQARUVINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH367	
Berdiyev Temurbek Maxmudullo o'g'li	
MINTAQALARDA KLASSTERLARNING TASHKILIY IQTISODIY MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH376	
Beknazarova Manzura Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARIDA BRENDNI MILLIY AN'ANALARGA MOS RAVISHDA SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI383	
Babaxodjayev Giyosiddin Nasirovich	
THE ROLE OF PROGRAMMATIC ADVERTISING IN DATA-DRIVEN MARKETING: OPTIMIZING TARGETED ADVERTISING STRATEGIES IN THE TOURISM SECTOR392	
Sodikov Mirziyo Odiljon ogli	
UMUMIY FOYDALANISHDAGI AVTOMOBIL YO'LLARINI QURISH, QAYTA QURISH ISHLARIGA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI MABLAG'LARINI JALB QILISH400	
Pardayev Fayzulla G'affarovich	
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА407	
Гафурова Дилшода Рамазановна	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA RAQAMLI MARKETING VOSITALARI: IJTIMOY MEDIA MARKETINGDAN FOYDALANISHNING IJTIMOY-IQTISODIY MEXANIZMLARI414	
Xamidov Obidjon Xafizovich	
Baxtiyorova Nigina Ulug'bek qizi	
KOMPANIYALAR KAPITAL AKTIVLARINI BAHOLASHNING NAZARIY JIHATLARI423	
Bunyod Usmonov Aktam o'g'li	
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ФОРМИРОВАНИИ И РАЗВИТИИ КЛАСТЕРОВ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ОБЗОР427	
Садриддинова Нигора Хусниддиновна	
ИГРЫ И ИГРОВЫЕ ЗАНЯТИЯ ПО ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ433	
Фозилова Фирангиза Комиловна	
BILIMLAR IQTISODIYOTINI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA TA'LIM SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI440	
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI448	
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich	
O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI458	
Sodiqova Dilafruz Zohid qizi	

O'ZBEKISTONDA YASHIL MOLİYANI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI VA STRATEGIK YO'NALISHLARNI ANIQLASH	467
Masharipova Shahlo Adambaevna	
MOBIL ALOQA TARMOQLARINING DUNYO IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI	478
Dilafroz Aripova	
TADBIRKORLIK MUHITINI YAXSHILASHNING TASHKILY MOLİYAVIY MEXANIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.	489
Naziraliyev Diyorbek Imomali o'g'li	
SUG'URTA KOMPANIYALAR MOLİYAVIY BARQARORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI RISKLAR VA ULARNI BAHOLASH USULLARI	500
Haqberdiyev Bekzod Uktamovich	
AGROKLASTER TIZIMIDA QISHLOQ XO'JALIGI TARMOG'INING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI VA ULARNI QO'LLASH STRATEGIYALARI.....	509
Jo'rayev Farrux Do'stmirzayevich	
SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	517
Raximov Anvar Norimovich	
MOLIYA-KREDIT MEXANIZMLARI ORQALI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI RAG'BATLANTIRISH: XORIJIY MAMLAKATLARNING ILG'OR TAJRIBALARI.....	527
Ergashev Otamurod Tashtemirovich	
MUHANDISLIK TA'LIM SOHALARI TALABALARIDA TADBIRKORLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MODEL.	536
Butayev Tuxtasin	
O'ZBEKISTONDA SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI ASOSIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	543
Abdusattorov Sarvar Shokirovich	
АНАЛИЗ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ СЕТИ МЕТОДАМИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ.....	552
Алланязова Айсапа Муратовна	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	564
Yadgarova Nigora Rixsulla qizi	
XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	572
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
O'ZBEKISTONDA ATMOSFERA IFLOSLANISHINI BAHOLASH VA BARQARORLIKNI TA'MINLASH YO'NALISHLARI.....	584
Xamdamov Shoh-Jaxon Raxmat o'g'li	
MOLIYAVIY XAVFLAR TASNIFINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	591
Jabborov Azamat	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR INNOVATSION BANK XIZMATLARIDAN FOYDALANISH TAJRIBALARI.....	596
Baymuratova Madina Tursunboy qizi	
IQTISODIYOTNING TARKIBIY O'ZGARISHLARINI KICHIK BIZNES TARAQQIYOTINI TA'MINLASHDAGI ROLINI BAHOLASH MASALALARI	602
Elov Olimdjon Komilovich	

TURIZM INDUSTRIYASINI RIVOJLANTIRISH YONDASHUVLARI

Yusupova Mexribon Uktamovna

Urganch davlat universiteti

Iqtisodiyot kafedrası mustaqil izlanuvchisi, TATU Urganch filiali katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Turizm industriyasining rivojlanishi zamonaviy iqtisodiyotning strategik yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati kundan-kunga ortib bormoqda. Ushbu maqolada turizm industriyasining rivojlanish zarurati, mavjud imkoniyatlari va ustuvor afzalliklari ilmiy asosda tahlil qilingan. Tadqiqotda turizmning iqtisodiyotga ta'siri, uning jamiyat va ekologiya bilan o'zaro bog'liqligi hamda barqaror rivojlanish modelini shakllantirishga qaratilgan yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, turizm industriyasining jahon tajribasi tahlil qilinib, rivojlangan mamlakatlarning muvaffaqiyatli strategiyalari va ularning mahalliy sharoitga moslashtirish imkoniyatlari o'rganiladi. Maqolada ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilib, turizm sektorini takomillashtirish bo'yicha konseptual yondashuvlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: turizm, industriya, yondashuv, turizm industriyasi, mahsulot, xizmat, iqtisodiyot.

Аннотация

Развитие индустрии туризма является одним из стратегических направлений современной экономики, и его социально-экономическое значение с каждым днём возрастает. В данной статье проводится научный анализ необходимости развития туристической индустрии, существующих возможностей и ключевых преимуществ. Исследование рассматривает влияние туризма на экономику, его взаимосвязь с обществом и окружающей средой, а также подходы, направленные на формирование модели устойчивого развития. Кроме того, изучается международный опыт в сфере туризма, анализируются успешные стратегии развитых стран и оценивается их адаптация к местным условиям. На основе полученных данных разработаны научные и практические рекомендации, а также предложены концептуальные подходы к совершенствованию туристического сектора.

Ключевые слова: туризм, отрасль, подход, туристическая индустрия, продукт, услуга, экономика.

Abstract

The development of the tourism industry is one of the strategic directions of the modern economy, and its socio-economic significance is increasing day by day. This article provides a scientific analysis of the necessity for the development of the tourism industry, its existing opportunities, and its key advantages. The study examines the impact of tourism on the economy, its interconnection with society and the environment, and approaches aimed at forming a sustainable development model. Furthermore, the paper explores international experiences in tourism development by analyzing the successful strategies of developed countries and assessing their

adaptability to local conditions. Based on the findings, scientific and practical recommendations are formulated, and conceptual approaches to improving the tourism sector are proposed.

Keywords: tourism, industry, approach, tourism industry, product, service, economy.

KIRISH

Ma'lumki, har qanday iqtisodiy jarayon, bir tomondan, turli ichki bog'lanishlar va tuzilishga ega bo'lgan murakkab tizim sifatida ko'rib chiqilib, tizimli tahlil usulining poydevori hisoblanadi. Bu bir yoki bir nechta murakkab super tizimning ajralmas qismidir. Bundan tashqari, o'rganilayotgan tizim ichki aloqalar hamda uning boshqa tizimlar bilan o'zaro ta'sirini hisobga olish lozim. Bu borada tizim nazariyasi tamoyillaridan kelib chiqib, turizm o'ziga xos tizimga ega bo'lib, jamiyat, iqtisodiyot va tabiiy muhit kabi o'zaro bog'liq super tizimlar doirasida shakllanadi. Turizm tizimi tashqi muhitga nisbatan ochiq tizim bo'lib, turistik faoliyatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydigan nisbatan mustaqil funksiyalariga ega quyi tizimlarning murakkab tuzilishiga ega bo'ladi [1]. Shu bois, turizm sektori tashqi iqtisodiy, ijtimoiy, institutsional, axborot va boshqa tizimlar bilan mujassamlashgan bo'ladi. Ular bilan o'zaro ta'sir qilish natijalari turizm tizimini doimiy ravishda dinamik muvozanatga intilishga majbur qiladi.

Ushbu omillarning barchasi turizm biznesining muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun mavjud hodisalarni tahlil qilish va prognozlarni tayyorlashda tizimli yondashuvdan keng foydalanishni talab qiladi. Turizmning ta'rifi aniq bo'lib, batafsilroq mazmuni bilan ajralib turadi [2]. Biroq, uning tarkibida madaniyat alohida masala sifatida qaratiladi. Chunki tor ma'noda teatrlar, muzeylar, galereyalar va konsert zallari kabi madaniy obyektlar hamda festivallar, bayramlar va shunga o'xshash madaniy tadbirlar alohida o'rganiladi.

Turizm industriyasi iqtisodiyot tarmog'i sifatida yuqori salohiyatga ega bo'lib, yalpi ichki mahsulotga qo'shgan hissasi bo'yicha boshqa tarmoqlar bilan raqobatlasha oladi [3]. Turizm industriyasi ko'pgina mamlakatlarda, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda, mahalliy aholini ish bilan ta'minlaydi hamda mehmonxona va restoranlar bandligi, ko'ngilochar tadbirlar bilan ajralib turadi va h.k. Turizm industriyasi aholi turmush darajasini yaxshilash va mahalliy iqtisodiy o'sishni oshirishga qaratilgan muqobil turizm modellarini (ekoturizm, jamoaga asoslangan turizm, kam ta'minlangan turizm, sekin turizm, yashil turizm, meros turizmi va boshqalar) rivojlantirish orqali barqarorlik bilan chambarchas bog'liqdir [4]. Shu orqali qashshoqlikni yumshatish, tabiiy muhit va resurslar hamda yovvoyi tabiatni muhofaza qilish bilan birga turizm sanoatining ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik maqsadlarini muvozanatlashga erishiladi.

Turizm industriyasi yuqori darajada rivojlangan ko'pgina mamlakatlarda xorijiy turistlar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish hamda ularga sifatli xizmat ko'rsatish orqali millionlab turistlarni barqaror jalb qilmoqda [5]. Bu esa uning ko'p tarmoqli ekanligini ko'rsatadi. Chunki turizm industriyasi mehmonxonalar va joylashtirish vositalari, transport vositalari, umumiy ovqatlanish obyektlari, ko'ngilochar obyektlar,

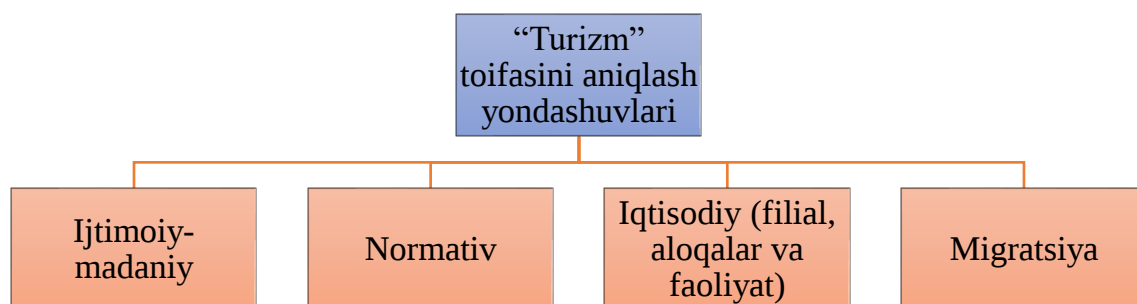
sogʻlomlashtirish hamda sportga oid maskanlar, diniy marosimlar, ishbilarmonlik tadbirlari va boshqa maqsadlarga moʻljallangan vositalarni oʻz ichiga oladi. Bundan tashqari, turizm operatorlari va agentliklari hamda turizm infratuzilmasi tashkilotlari ushbu sanoatning ajralmas qismi hisoblanadi [6].

METODOLOGIYA

Zamonaviy mehnat bozorining dinamik rivojlanishi sharoitida mehnat unumdorligini oshirish, ish sharoitlarini takomillashtirish, mavjud muammolarni bartaraf etish hamda mehnat faoliyatidagi oʻzgarishlarga moslashish zarurati tobora ortib bormoqda. Inson salomatligi va psixologik barqarorligini saqlash, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish uchun jismoniy va maʼnaviy dam olish muhim omillardan biri hisoblanadi. Ushbu ehtiyojni qondirishning samarali usullaridan biri sifatida turizm va rekreatsiya faoliyati, ayniqsa, sayyohlik sayohatlari alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Sayyohlik faoliyati insonning ruhiy va jismoniy tiklanishiga, kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishga hamda ijtimoiy aloqalarini mustahkamlashga xizmat qiluvchi muhim omil boʻlib, jamiyatning barqaror rivojlanishiga ham ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Bu borada qabul qilingan meʼyoriy-hujjatlarga koʻra, turizm kishining yashash joyidan sogʻligʻi, kognitiv yoki kasbiy va ishbilarmonlik maqsadlari uchun haq toʻlanadigan faoliyat bilan shugʻullanmasdan vaqtincha chiqib ketishidir [7]. Chunki turistik sayohatlar vaqtida faol dam olish kognitiv faoliyat bilan birlashtirilib, insonning mehnat qobiliyatini tiklaydi hamda jismoniy va axloqiy salomatligini mustahkamlaydi.

Ushbu “turizm” tushunchasi asosida toifa sifatida “turizm industriyasi” tushunchasi yotadi hamda uni oʻrganishda quyidagi yondashuvlar qoʻllaniladi (1-rasm).



1-rasm. “Turizm” toifasini aniqlashga zamonaviy yondashuvlar tizimi¹

1-rasmga asosan, “turizm” toifasini aniqlashda zamonaviy yondashuvlar qoʻllaniladi. Chunki 1970-yillar boshlarida ijtimoiy va siyosiy sabablar taʼsirida turizm industriyasi shakllandi. Turizm industriyasi tushunchasi jahon iqtisodiyotida muhim ulushni egallaydi. U tabiiy muhit, iqtisodiy tizim va jamiyat rivojlanishi bilan chambarchas bogʻliq.

¹ Muallif ishlanmasi.

“Turizm industriyasi” ta’rifi turli talqinlarga ega. Ya’ni, turizm industriyasi sohalararo iqtisodiy majmua vakillari o’rtasidagi o‘zaro munosabatlarning tartibli tizimi hisoblanadi. Uning faoliyati muayyan ehtiyojlarni qondirish orqali milliy iqtisodiyotga iqtisodiy va ijtimoiy samaralar keltira oladigan turizm mahsulotini yaratish, sotish va iste’mol qilish jarayonlarini o‘z ichiga oladi [8].

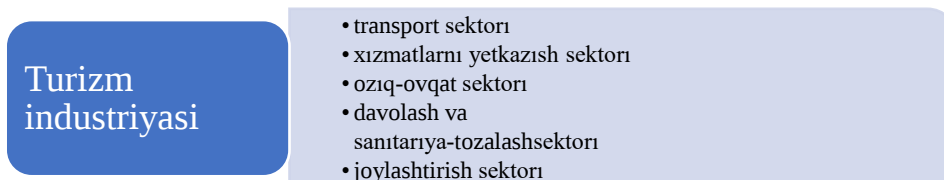
TAHLIL VA NATIJALAR

Turizm industriyasi turistik tovarlar ishlab chiqaradigan va turistik xizmatlar ko‘rsatadigan ishlab chiqarish, transport hamda savdo korxonolari majmuasini o‘z ichiga oladi. Turizm industriyasining yangi negizlarga o‘tishi va ommaviy tashkil etilgan turizmning rivojlanishi xalqaro turizmni tashkil etish shakllarida ma’lum o‘zgarishlarga olib keldi. Ammo iqtisodiy va huquqiy mustaqillikka ega bo‘lmagan, sayyohlik xizmatlarini taklif qiluvchi sayyohlik agentliklari soni oshdi. Ulgurji sayyohlik kompaniyalari inklyuziv turlar shaklida sayohat xizmatlarini taklif qiluvchi turoperatorlarga aylandi. Transport, savdo, sug‘urta kompaniyalari va banklar kapitaliga asoslangan yirik korporatsiyalar paydo bo‘ldi.

Shulardan kelib chiqib, “turizm industriyasi” tushunchasining eng muhim belgilari quyidagi unsurlar bilan belgilanadi:

- turizm industriyasi mamlakat milliy iqtisodiyotining muhim qismi hisoblanadi;
- xo‘jalik majmuasining boshqa tarmoqlari bilan chambarchas bog‘langan bo‘ladi;
- turli turizm subyektlarining mavjudligi bilan belgilanadi;
- turizm subyektlari va hududlar imkoniyatlari o‘rtasidagi yaqin aloqalarni ta’minlaydi;
- ishlab chiqarish va noishlab chiqarish faoliyatining o‘zaro kombinatsiyasini tashkil etadi;
- turizmning moddiy-texnik bazasini yaratishni ta’minlashga imkon beradi;
- mutaxassislarni tayyorlashga imkon yaratadi;
- turizm mahsulotlarini ishlab chiqarish, reklama qilish, sotish va iste’mol qilishga asoslanadi;
- turistlarni qabul qilish, ularga xizmat ko‘rsatish va tashishni belgilaydi;
- ayrim geografik hududlarning xususiyatlarini o‘rganish, ularda turizm faoliyatini yaxshilash va rivojlantirishga qaratiladi.

Shu bilan birga, turizm industriyasi tarmoq sifatida turli tarkibiy qismlarga ega bo‘ladi (2-rasm).



2-rasm. Turizm industriyasi tarkibi va tuzilishi¹

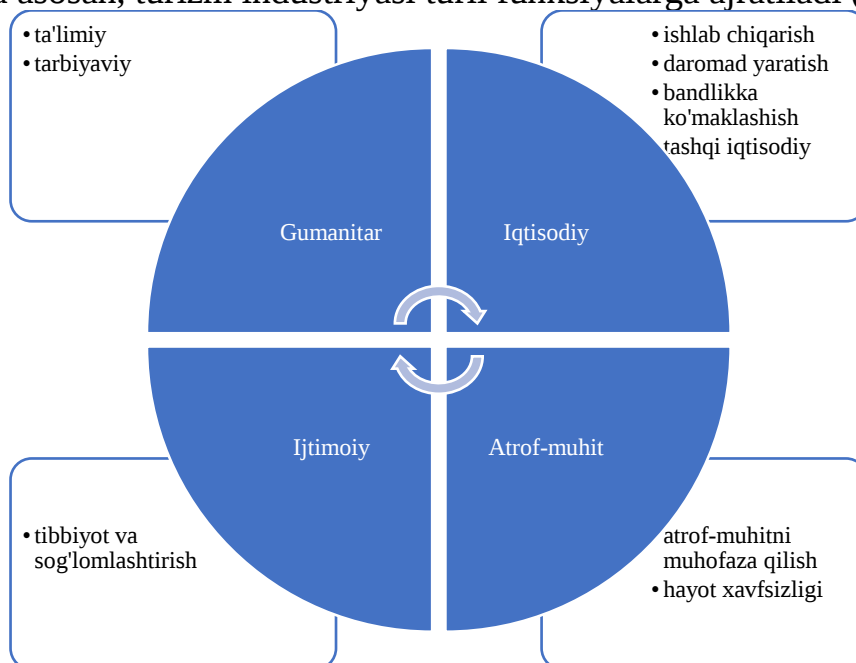
¹ Muallif ishlanmasi.

2-rasmga asosan, turizm industriyasi tarkibi turistik mahsulotni yaratish, sotish va iste'mol qilish bilan o'zaro bog'langan xo'jalik yurituvchi subyektlarni o'z ichiga oladi. Turistik mahsulot nomoddiylik, xizmatning shakllanish manbasidan ajralmasligi, o'zgaruvchanligi, egalik huquqining yo'qligi, saqlanmasligi va ratsionning qiyinligi kabi xususiyatlar bilan tavsiflanadi.

Turistik mahsulot moddiy shaklga ega bo'lmay, shaxsning jismoniy va ma'naviy salohiyatiga aylanadi. Turizm sohasidagi har bir subyekt o'zining o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Turizm xizmatlariga tashqi va ichki omillar ta'sir qiladi. Shu bois, rekreatsiya tashkilotlari turizm xizmatlarini ko'rsatishda ijtimoiy standartlarga rioya qilishlari kerak.

Bu borada turizm mahsuloti mulk obyekti bo'la olmaydi. Ko'rsatilgan turistik xizmatdan istalgan natija olinsagina saqlanmaydi va tugallanadi. Shuningdek, turistik xizmat ko'rsatish subyektiv ahamiyatga ega bo'lib, intizom darajasi, ishtirokchilarning jamiyat va turistik xizmatlarni ko'rsatish bozori talablariga javob berishga intilishi va xohishiga bog'liq bo'ladi [9].

Shunga asosan, turizm industriyasi turli funksiyalarga ajratiladi (3-rasm).



3-rasm. Turizm industriyasining mavjud funksiyalari¹

3-rasmga asosan, turizm industriyasi funksiyalari gumanitar, iqtisodiy, atrof-muhit va ijtimoiy kabi to'rt xil shaklda bo'lib, sohani kompleks rivojlantirishga asoslanadi. Natijada, turizm sohasining jadal rivojlanishi tufayli yangi ish o'rinlari yaratiladi, mahsulotlar eksporti oshadi va jahon bozorida iqtisodiy o'sish sur'atlari kuzatiladi.

Turizm industriyasining rivojlanishiga demografik, tabiiy-geografik va ijtimoiy-iqtisodiy omillar ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, tarixiy, diniy, siyosiy va huquqiy, madaniy, logistika, arxitektura va ekologik omillar ham ushbu jarayonda muhim o'rin tutadi.

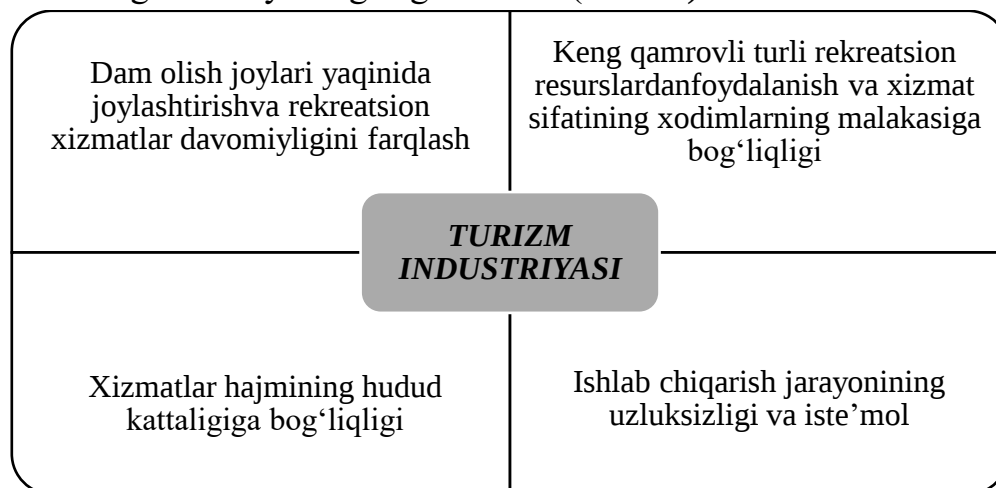
¹ Muallif ishlanmasi

Bundan tashqari, zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanish, turizm sohasida axborot jamiyatini shakllantirish tamoyillarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning samarasizligi, tashkiliy va iqtisodiy jihatdan yetarli darajada ta'minlanmaganligi, huquqiy ta'minot hamda moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari kabi masalalar ham turizm industriyasiga xos muammolar qatoriga kiradi.

Turizm xizmatlarini ko'rsatishda ishtirok etishga qiziqish, odatda, barcha qulay shart-sharoitlar mavjud bo'lgan hududlarga qaratiladi. Ular hududning haqiqiy rekreatsion yaroqliligini belgilaydi, qadriyatlar tizimi va ustuvorliklar tartibini o'zgartiradi hamda turistik xizmatlar ko'rsatishning yangi mezonlari va standartlarini joriy qiladi.

Turizm sohasida eng muhim rolni sayyohlik xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha o'z sifat standartlariga ega bo'lgan va mijozlarga har tomonlama xizmat ko'rsatadigan yetakchi transmilliy kompaniyalar egallaydi. Bu borada kichik va o'rta biznes bilan shug'ullanadigan ba'zi kompaniyalar ham turistik xizmatlarni taqdim etadi. Ularning tarkibiga mehmondo'stlik kompaniyalari va sayyohlik agentliklari kiradi. Mehmonxona biznesidagi transmilliy kompaniyalar aviakompaniyalar, yirik turoperatorlar, moliyaviy hamda tijorat bilan bog'liq tuzilmalar bilan integratsiyalashgan holda faoliyat yuritadi. Jahon sayyohlik bozoridagi kuchli tuzilmalar ushbu mehmonxona biznesi bilan bog'liq havo transporti kompaniyalari hisoblanadi.

Transmilliylashuv natijasida milliy turizm bozorlarining hududiy tabaqalanishi va qutblanishi kuchaydi [10]. Shunga asosan, turizm industriyasi quyidagi yo'nalishlardagi xususiyatlarga ega bo'ladi (4-rasm).



4-rasm. Turizm industriyasining ustuvor xususiyatlari¹

4-rasmga asosan, turizm industriyasi milliy iqtisodiyot tarmoq vakillari o'rtasidagi o'zaro manfaatli hamkorlikni o'zida mujassam etadi. Bu esa mijozlarning o'sib borayotgan ehtiyojlarini qondirish uchun mavjud resurslarni turistik mahsulot ishlab chiqishga yo'naltirish orqali ijobiy natijaga erishishni nazarda tutadi.

¹ Muallif ishlanmasi.

Chunki turizm industriyasining maqsadi hududlarni iqtisodiy rivojlantirish, tinchlik va farovonlikni ta'minlash, inson huquqlarini hurmat qilish hamda rivojlanayotgan mamlakatlar manfaatlariga rioya etishdan iborat bo'ladi.

Shunga asosan, turizm industriyasi qanchalik yaxshi rivojlangan bo'lsa, mamlakat turistik sayohat uchun shunchalik mashhur bo'ladi. Shu bois, alohida mintaqalarda turizm industriyasini jozibador qiladigan omillar turlicha tasniflanadi (1-jadval).

1-jadval.

Turizm industriyasida mamlakatlar jozibadorligini oshiruvchi omillar¹

Mintaqadagi eng mashhur davlatlar	Jozibadorlikni oshiradigan omillar
Janubiy Amerika mintaqasi (Braziliya va boshqalar)	- Amazonda ekoturlarning rivojlanishi; - ekzotik tabiat; - Yevropa mintaqasi poytaxtlarining zamonaviy arxitekturasini va dizayni
Yevropa hududi (Fransiya, Angliya, Germaniya, Finlyandiya va Shvetsiya)	- tarixiy va madaniy diqqatga sazovor joylarning yuqori konsentratsiyasi; - soddalashtirilgan viza rejimi; - xizmat ko'rsatishning yuqori darajasi
O'rta yer dengizi mintaqasi (Kipr, Isroil va boshqalar)	- qulay soliq tizimi; - zamonaviy bank tarmog'i; - yaxshi tashkil etilgan telekommunikatsiya tuzilmasi; - ziyorat turizmining rivojlanishi; - sog'liqni saqlash markazlarining keng doiradagi mavjudligi; - to'rt dengiz bo'ylab sayohat; - rivojlangan turizm infratuzilmasi; - xizmat ko'rsatishning yuqori darajasi; - qulay iqlim; - turistik mavsumning uzoq davom etishi
Osiyo mintaqasi (Birlashgan Arab Amirliklari va boshqalar)	- xizmat ko'rsatishning yuqori darajasi; - minimal soliqlar va "TAX FREE" tizimi amaliyoti; - ekzotik tabiat va madaniyat; - siyosiy barqarorlik

1-jadvalga asosan, turizmning dolzarbligi va ommaboplik ko'lami korxonalar faoliyatining ustuvor yo'nalishiga aylanish imkonini beradi. Bu borada Misr, Gretsiya va Turkiya kabi mamlakatlarda turizm sanoati va turizm korxonalari faoliyati davlat milliy daromadining katta qismini ta'minlaydi.

¹ Muallif ishlanmasi.

Shu bois, Yevropada sayyohlar uchun doimiy ravishda eng katta qiziqish uygʻotadigan yetakchi davlatlar Fransiya, Germaniya, Finlyandiya va Shvetsiya hisoblanadi. Osiyo qismida esa xizmat koʻrsatishning yuqori darajasi, minimal soliqlar va “TAX FREE” tizimining keng tarqalganligi, ekzotik tabiati va madaniyati tufayli eng katta turistik oqimlar Birlashgan Arab Amirliklari hissasiga toʻgʻri keladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Fikrimizcha, turizm industriyasi murakkab ichki tuzilmaga ega boʻlib, uning tarkibiy qismlari oʻziga xos faoliyat iyerarxiyasiga, turli tashqi va koʻp darajali ichki aloqalarga hamda turistik mahsulotlarni isteʼmol qilish va mijozlarga xizmat koʻrsatish usullariga ega boʻladi. Shunga asosan, turizm industriyasi tarkibining unsurlari va tarkibiy qismlari oʻrtasida vertikal, gorizontal va kesishuvchi munosabatlar shakllanadi. Turistik isteʼmolni tashkil etishda faol ishtirok etuvchi turli tarmoqlar korxonalari oʻrtasida gorizontal aloqalar mavjud.

Bu borada institutsional-tashkiliy tizim tarkibiga turizm xizmatlari bozorlaridagi bozor subyektlarining davlat, mahalliy, tijorat va notijorat manfaatlarini huquqiy hamda iqtisodiy tashkiliy muvofiqlashtirish orqali davlat turizm siyosatini amalga oshiruvchi muassasalar kiradi.

Shunday ekan, turizm industriyasining rivojlanishi quyidagi ustuvor yoʻnalishlarga ega boʻladi:

- Oʻzbekiston, jumladan uning viloyat va shaharlarining ijobiy imijini yaratish va jozibador qilish;
- mamlakat byudjetiga soliq tushumlarini koʻpaytirish va aholini ish bilan taʼminlashga imkon yaratish;
- aholining bilim va madaniy darajasini oshirishga koʻmaklashish.

Xulosa shuki, turizm industriyasining funksional va iqtisodiy quyi tizimi transport, mehmondoʻstlik, dam olish va boshqa xizmatlarni koʻrsatish uchun moddiy ishlab chiqarish hamda noishlab chiqarish tarmoqlari tuzilmalari oʻrtasidagi funksional va integral aloqalar orqali shakllanadi. Bu esa turistlar ehtiyojlarini yuqori sifat darajasida qondirishni taʼminlaydi.

Bu borada hududiy-iqtisodiy quyi tizim mintaqaning turistik, ijtimoiy-demografik va iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanishga asoslanadi hamda resurs bazasini doimiy ravishda diversifikatsiya qilishni taʼminlaydi. Natijada, turistik xizmatlar turlarini va imkoniyatlarini kengaytirish turistik resurslarni faol, jozibador, qimmatli, funksional hamda ekologik-iqtisodiy yondashuvlar asosida tasniflash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Основы туризма: учебник. / коллектив авторов; под ред. Е.Л. Писарев. — М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. — с. 117.
2. Antonín Vaishar, Milada Sʼtastna, Jana Zapletalova. *From industry to cultural tourism: Structural transformation of the second-order city. Case Brno.* // *Cities*, 158, 2025. 105685. — p. 1–10.
3. Организация туристской деятельности [Электронный ресурс]:

электронное учебное издание. Учебное пособие. / И.С. Кусов, Р.Р. Тимиргалеева, Н.В. Шабалина, Е.С. Каширина, С.В. Поспелова, И.В. Журавлева, И.Ю. Гришин, Е.А. Лукьяненко, Э.Р. Кутыева, А.Д. Никанорова (под общ. ред. Р.Р. Тимиргалеевой). — Майкоп: ЭЛИТ, 2021. — с. 18.

4. Clara Inés Pardo Martínez, Alexander Cotte Poveda. *Efficiency and sustainability of the tourism industry in Latin America*. // *Regional Sustainability*, 2024, 5(4), 100178. — pp. 1–14.

5. Amonboyev M., Xalilov S.Sh. *Turizm sohasini samarali rivojlantirishda asosiy imkoniyatlarning ilmiy tahlili va nazariy talqini*. // *"Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy-elektron jurnali*, № 5, sentyabr-oktyabr, 2021. — 350 b.

6. Tuxliyev I.S., Hayitboyev R., Safarov B.Sh., Tursunova G.R. *Turizm asoslari*. Darslik. — T.: Fan va texnologiya, 2014. — 151 b.

7. Алексеева Т.І. *Міжнародні організації: Навч. посіб.* Харківський національний економічний ун-т. — Х.: ХНЕУ, 2016. — 200 с.

8. Пінчук Н.С. *Інформаційні системи і технології в маркетингу*. — К., 2005. — 352 с.

9. Сокол Т.Г. *Основи туристичної діяльності: Підручник за ред. В.Ф. Орлова*. — К.: Грамота, 2015. — 264 с.

10. Бабарицька В.К. *Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту: Навч. посіб.* 2014. — 288 с.



Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, fevral, 2-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan



"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**



"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: 9710. ГОСТ 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**